

Igor Stravinski ooper “Elupõletaja tähelend”

Väga mitmepalgelise loominguga helilooja IGOR STRAVINSKI (1882-1971) tähtsus 20.sajandi muusika kujunemisloos on erakordselt suur. Tema avatus uuele aga ka vanade meistrite loomingu põhjalik tundmine andis võimaluse luua tähtteoseid pea kõikides žanrites.

Kõige pikem stiiliperiood (rohkem kui kolm aastakümnet) Stravinski loomingus on nn neoklassitsistlik (uusklassitsistlik) periood, klassitsismi ja ka baroki taaselustamine – selge meloodiline joonis, vorm, väljapeetud ülesehitus.

“**Elupõletaja tähelend**” (*The Rake's Progress*) 1951 on Stravinski neoklassitsistliku perioodi viimane teos, selle kulminatsioon, mis ülesehituselt sarnaneb 18.sajandi numbrioperile. Idee sai helilooja 18.sajandi Inglise graafiku William Hogarthis (1697-1764) kuulsast gravüürisarjast, mis jutustavad provintsinooruki avantüüridest ja allakäigust. Hogarthis on keskmes noore mehe ootamatu päranduse saamine, laostumine, abielu inetu ja vana naisega ning surm hullumajas. Ooperis on libretistid Wystan Hugh Auden ja Chester Kallman lugu mõneti täiendatud ja lisanud saatana tegelaskuju. Esietendus, mida dirigeeris helilooja, toimus 11.septembril 1951. aastal Veneetsias.

Peategelaste kolmiku moodustavad ooperis elupõletaja Tom Rakewell, Tomi pruut Anne ja kuri vaim Nick Shadow. Selline kolmnurk on ooperiklassikast tuttav – Faust, Margareta, Mefistofeles Gounod` ooperis “Faust”, Max, Agathe, Kaspar Weberi ooperis “Nõidkütt” – kuri vaim viib peategelase kiusatusse, eesmärgiga teda hukutada ja siis puruneb ka peakangelase armulugu.

Ooperis “Elupõletaja tähelend” on saatan kehastunud teener Nick Shadowks, kes juhib ootamatult rikastunud Tomi suurlinna ahvatlustesse. Ooperis on rida värvikaid stseene näiteks Tom prassib lõbumajas, ta hülgab oma armastatu Anne'i, et abielluda kummalise habemega naise, Türgi Babaga. Tom laostub, varandus läheb oksjonile ning ta satub lõpuks hullumajja. Nõdrameelsete varjupaigas peab Tom end Adoniseks kes ootab külla Veenust. Sealt leiab ta Anne kelle hällilaulu saatel Tom uinub. Ärgates avastab Tom "Veenuse" kadumise ja sureb kurvastusest hullumeelsete leinakoori saatel. Ooperi lõpetab aga epiloog, kus tegelased tulevad eeslavale rõõmsate moraliseerivate repliikidega.

Muusikaliselt ülesehituselt järgib ooper klassikalise numbrioperi skeemi, milles on väljendusrikkad, meloodilised aariad, klavessiini saatega retsitatiivid, koorid, ansamblid, mis viitavad otseselt klassikalisele ooperile.